

se struja subjektivizma preliva počasi v tok realistične umetnosti. Prehodna doba je tu, bliska se nov dan.

Ks. Meškova „Drama izza davnih dni“ je morda njegova najboljša novela. Meško sicer rad imponira s tekočim ritmom in zvanečo retoriko, a živih, resničnih ljudi ustvariti ni znal in ni mogel: najznačilnejša znamenja Cankarjeve dobe. V „Drami“ pa se je lotil zgodovinske snovi ter učinkuje le s preprosto, a tem veličastnejšo tragiko. Na vsak način je to za Meška jako značilno. Po dolgi stagnaciji zopet en korak razvoja, krepek, samozavesten korak. Z enim mahom se je otrešal v tej noveli vse sentimentalne osladnosti in je popolnoma obvladal novelistično snov. Tako se nam je predstavil novi Meško in mi smo ga veselili. — Najbolj se je osamosvojil od vplivov zadnjega desetletja J. Regali. On ne piše v trenutni ekstazi, temuč premišljeno, skoro preračunano. Zato je njegova prva novela („Tilen Rekar“) mrzla, doktrinarna. Regali je hotel dokazati, da „mora

NESTOROV
STAREC

biti tudi ljubezen do ljubice le odsev ljubezni do občestva, ljubezen zaradi ljubezni same“ (19.), in je v ta namen sestavil par prizorov kot premise ter hitel k logičnemu zaključku. V zapletenem našem življenju pa je malo šolske logike in v noveli snuje le tiho, kakor za zastorom, samo večjemu očesu vidna. Tem topleje je pisana „Tratarjeva smrt“. Bajtar Tratar se peha za grunt in dom ter podleže. Regali je premislil in globoko občutil svoj predmet in ga obdelal s fino psihologijo in s krepko, točno dikcijo. — M. Pugelj si ne zna vedno srečno izbrati snovi in večkrat ga zapelje en sam značaj ali eno samo dejanje, da napiše novelo. Tako je osredotočil v „Kapeli sv. Florijana“ vso svojo umetniško pozornost na karakteristiko Miha Vretenca, „ne bogve kako razboritega človeka“, ki se poteguje za kip in čast svetega Florijana ter konča v blaznici. A ker si je tako tesnosrčno omejil nalogo, obledi vsa novela ter se zdi pisana dolgovezno, brez ognja in strasti. Boljši je njegov „Žandar Stružnik“. Dasi je dejanje romantično in malce neverjetno, je orisano živo in z nezlaganim čuvstvom. Pugelj ima še brez dvoma lepo umetniško pot pred seboj, in če se spodobi tiha želja, tedaj bi dejali, da je umetnikov poklic položiti v snov zlato težo vsebine, ki je nikjer ne nudi niti narava, niti življenje, temuč le umetnikova individualnost. Šele tedaj, ko umetnik s svojo osebnostjo žarko razsvetli predmet, tedaj govori vsaka beseda in vsak stavek v tisočera srca. — V. Levstik je še zvest tradicijam: Slovensko rodoljubje in debeli rodoljubi sovražijo sevé slovensko umetnost in nje svečenike, pa tudi obratno. Ana zapusti kiparja Krševana in se

proda bogatemu mesarju z zdravim, debelim licem, stolujočim na ogromnem, čokastem telesu. („Pigmalion“.) To je vse. Res izzveni novela harmonično in to je nje prednost pred mnogoštevilnimi izdelki te vrste; a nam se po tej in marsikateri drugi bridki skušnji vedno bolj dozdeva resničen izrek narodne modrosti: „Vsaka pesem je en čas lepa“, dasi mnogi naši rojaki nočejo spoznati te velike resnice. — „Sirota Jerica“ se seznani s pijanim, zgubljenim študentom Adamom, s katerim smo se pa mi morali sedaj po sili že v stotič seznaniti, ker straši pod najrazličnejšimi imeni v premnogih črticah in novelah. Le v toliko se razlikuje od svojih znancev in sorodnikov, ker se umori v sobi s plinom — pri nas gotovo nov način samoumora, in Levstiku gre čast in priznanje, da ga je odkril. — C. Golar je objavil iz cikla „Gorenjske povesti“ dve noveleti. „Lenčica in zmaj“ je prelepa, naivna idila, dasi ne brez tehničnih napak. Golar je mojster, kadar opisuje slovensko vas in nje tiho poezijo; jako spretno je prepletel nežno povest mlade ljubezni z motivom narodne pravljice, dehteče z vonjem davnih časov in davne, junaške poezije. „Lovec Klemen“ je mnogo medlejši in zlasti tehnično zgrešen.

Taka je letošnja „Zabavna knjižnica“. Zdi se, kot bi veli iz nje topli dihi, ki še niso spomlad, a jo naveščajo. Morda vodi ta pot, ki je dozdaj hodil po njej edini Finžgar v ponosni osamljenosti in jo je sedaj nastopila tudi mladina, do slovenskega romana, ki ga prejšnja doba ni mogla ustvariti. Morda je to pot do umetnosti, ki sveti v življenje kakor žarek božje previdnosti, vse smotrno urejujoče, vse ogrevajoče.

Franc Bregar.

„Izvestja Muzejskega društva za Kranjsko.“ Uredil Anton Koblar. Letnik XVII. Ljubljana. Natisnila J. Blasnikova tiskarna 1907. Str. 180. — Zanesljiva zgodovina je mogoča le na zanesljivi podlagi. Taka podlaga so prvotni viri kritično izčrpani in jasno urejeni. Kako naj bi spoznali natančno usodo kake dobe, če ni istodobnih virov? Torej je potrebno zasledovati najstarejše vire in na njihovem temelju graditi zgodovinsko poslopje. Dr. Josip Gruden je v zadnjem letniku „Izvestij Muzejskega društva za Kranjsko“ pričel izdajati plod svojih studij iz videmskih arhivov. Razprava se glasi: „Doneski k zgodovini protestantstva na Slovenskem“ (str. 1—15, 53—65, 121—140). V prvem poglavju nam podaja pisma akvilejskega generalnega vikarja Jakoba Maraca, v drugem vizitacijska poročila Pavla Bizancija in v tretjem vizitacijski zapisnik tega vizitatorja. Ta poglavja nam odkrivajo marsikatero zgodovinsko znamenitost iz protestantske dobe, zlasti od l. 1563.—1584. — Ivan Vrhovnik je priobčil dva članka: 1. „Iz dnevnika Blaža Blaznika“ (str. 15—32, 86—110), kjer nadaljuje že lani pričeti spis in objavlja Blaznikove črtice o istodobnih cerkvenih dogodkih in Blaznikove osebne opazke; 2. spis: „Francoski vojaki v trnovskem župnišču v Ljubljani“ (str. 148—152), popisuje težave, ki jih je imel trnovski župnik v francoski dobi l. 1805. in 1809. vsled prehranjevanja vojakov in vsled raznih davščin. — A. Askerc je opozoril na francoskega generala Quedart (33—35), ki je bival v Ljubljani l. 1809., in v članku: „Obrtno stanje v Ljubljani l. 1809.“ našteva razne obrtne zadruge in njihove člane tega leta. — Leopold Podlogar je obelodanil dva članka: „Fran-